

**Janusz Kłapeć, Mirosław
Piotrowski, Marek Sioma**

**Wspomnienia Eweliny Vonau,
nauczycielki Szkoły Powszechnej w
Grodysławicach (1928-1947)**

Rocznik Lubelski 37, 211-212

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Wspomnienia Eweliny Vonau, nauczycielki Szkoły Powszechnej w Grodysławicach (1928-1947)

Autorka „Zapisków wspomnień” – Ewelina Vonau z domu Leonowicz urodziła się 16 stycznia 1910 r. w Żabczu, powiat Hrubieszów¹; była żoną Wilhelma Vonau², przedwojennego kierownika Szkoły Powszechnej w Grodysławicach, powiat Tomaszów Lubelski, a zarazem nauczycielką tejże szkoły w latach 1944-1947.

W Grodysławicach mieszkała prawie dwadzieścia lat (1928-1947). W okresie okupacji niemieckiej należała do Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej, działając pod pseudonimem Ewa. W 1944 r. została komendantką Wojskowej Służby Kobiet I Rejonu Obwodu AK Tomaszów Lubelski. W czasie walk z Ukraińską Powstańczą Armią z wielkim zaangażowaniem organizowała służby sanitarne. Była łączniczką, wielokrotnie przewoziła meldunki „szlakiem partyzanckim” z Grodysławic do Tomaszowa Lubelskiego. W 1945 r. współpracowała z Eugeniuszem Siomą, ps. Lech³, ostatnim komendantem Rejonu I Obwodu AK Tomaszów Lubelski przekazując mu korespondencję i meldunki.

Po wojnie Ewelina Vonau przez trzy lata uczyła w Szkole Podstawowej w Grodysławicach. W 1947 r. została aresztowana i uwięziona przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Tomaszowie Lubelskim, a następnie zmuszona do opuszczenia województwa lubelskiego. Powodem szykan była odmowa ujawnienia się przez jej brata Jana Leonowicza, ps. „Burta”, który prowadził otwartą walkę z władzami Polski Ludowej.

Zamieszkała we wsi Dębiny w powiecie pastęckim, gdzie prowadziła czteroklasową zbiorczą szkołę podstawową. W 1960 r. wyjechała do Gdyni, gdzie zamieszkała z synem Jerzym i jego rodziną. W latach 1960-1971 pracowała w Szkole Podstawowej w Rumii prowadząc nauczanie początkowe. Następnie, po przejściu na emeryturę, wraz z synem przeniosła się do Warszawy, gdzie mieszkała do śmierci.

1 Rodzice: Marian i Anastazja Leonowiczowie. Ten ziemiański ród herbu Gozdawa posiadał w XIX w. majątki ziemskie: Leonowicze, Konstantynówka, Tobiany położone pomiędzy Nieświeżem a Kleckiem. Za udział w powstaniu styczniowym Cypriana Leonowicza, dziadka Eweliny Vonau, majątki zostały skonfiskowane przez władze carskie. Zubożała rodzina osiadła w gminie Poturzyn w powiecie Tomaszów Lubelski.

2 Wilhelm Łukasz Vonau (18 X 1903–17 V 1943), nauczyciel, oficer WP. Egzamin dojrzałości złożył w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Czortkowie w dniu 6 VI 1924 r. Od 1928 r. do śmierci mieszkał i pracował jako kierownik Szkoły Powszechnej w Grodysławicach. Został zamordowany na Majdanku.

3 J. Józwiakowski, *Armia Krajowa na Zamojszczyźnie*, t. 1-2, Lublin 2001, s. 519, 521, 535, 548, 557.

Ewelina Vonau przez wiele lat przechowywała sztandar I baonu 9 PP Leg. Ziemi Tomaszowskiej⁴, który w 1969 r., poprzez ZBOWiD w Gdańsku, trafił do Muzeum Regionalnego im. Janusza Petera w Tomaszowie. Była członkinią Światowego Związku Żołnierzy AK. Odznaczona została Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami za walkę z okupantem w latach 1939-1945, a także awansowana do stopnia sierżanta.

Zmarła 9 marca 1997 r. w Warszawie. Pogrzeb z pełnymi honorami, odbył się z udziałem przedstawiciela Światowego Związku Żołnierzy AK, w asyście sztandaru AK. Ewelina Vonau została pochowana w grobowcu rodzinnym na cmentarzu parafialnym św. Katarzyny.

„Zapiski wspomnień” zostały spisane osobiście przez Ewelinę Vonau w latach 1992-1996 w Londynie, gdzie przybywała wraz z synem i jego rodziną. Ostateczną redakcję tekstu w wersji elektronicznej zrobili Przemysław Vonau (wnuk) wraz z żoną Wiesławą. Wstępem i przypisami opatrzyli Janusz Kłapeć, Mirosław Piotrowski, Marek Sioma.

4 Awers: na czerwonym tle orzeł biały w koronie; rewers: krzyż z napisem „Bóg – Honor i Ojczyzna”.